

Покрышень Д. А. Приоритетные направления развития последипломного педагогического образования

Данное исследование посвящено определению приоритетных направлений развития последипломного педагогического образования, путей и перспектив развития образовательного пространства. Определены основные понятия и принципы связанные с проблемой исследования. Проведен анализ толкования разными учеными понятие непрерывное образование и определены основные ее функции. Выяснено необходимые и достаточные условия обеспечения реального движения к совершенствованию последипломного образования и педагогического в частности.

Ключевые слова: непрерывное образование, открытое образование, информатизация, повышение квалификации, последипломное педагогическое образование.

Pokryshen D. Priorities of Postgraduate Education

This article is devoted to the priority areas of postgraduate education, ways and prospects of development of educational space. The basic concepts and principles related to the problem of research. The analysis of different scientists interpret the concept of continuous education and defines its main function. It was found necessary and sufficient conditions to ensure real movement to improve postgraduate education and teaching in particular.

Key words: lifelong education, open education, information, training, postgraduate teacher education.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.

УДК 378.371

І. В. Полякова

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФАСИЛІТАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ ВИКЛАДАЧА
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ
ДИСЦИПЛІН**

Процес входження України в світове співтовариство супроводжується реформуванням національної системи вищої освіти, яка спрямована на збереження мобільності, сприяння працевлаштуванню випускників на внутрішньому та зовнішньому ринках праці в умовах високої конкурентності.

У відповідності до європейських вимог та чинних державних освітніх документів (Національна стратегія розвитку освіти України, Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», Галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти) потребують перегляду державні стандарти щодо підготовки майбутніх фахівців. Разом із тим реформування освіти має відбуватись згідно з потребами громадян і держави, в умовах підвищення її якості, доступності та конкурентоспроможності.

Національна стратегія розвитку освіти України на 2012–2021 роки наголошує на реформуванні системи освіти на основі філософії «людиноцентризму» як стратегії національної освіти; модернізації структури, змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу, переорієнтації змісту освіти на цілі сталого розвитку; створенні і забезпеченні можливостей для реалізації різноманітних освітніх моделей, навчальних закладів різних типів і форм власності, різноманітних форм та засобів отримання освіти; забезпеченні доступності та неперервності освіти впродовж життя; розвитку наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі; створенні сучасної матеріально-технічної бази системи освіти; забезпеченні особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання упродовж життя [4, с. 9].

Проблема формування професійно важливих якостей нині актуалізує новий тип педагогів-дослідників, адже суспільство вимагає створити таку освітню модель, завдяки якій можна забезпечити практичну підготовку майбутнього фахівця на потребу часу.

І. Бех зауважує, що «умовою і засобом реалізації професії виступає людина-фахівець, в особистості якої, з одного боку, втілюється те спільне, що характерне для будь-якого спеціаліста, який зайнятий даним видом діяльності, з іншого – індивідуальне, внесене ним самим у кожний конкретний акт, кожний аспект професійної діяльності» [1, с. 157].

На думку Н. Ничкало, головним завданням сучасної професійної підготовки є «підготовка кваліфікованих конкурентоспроможних кадрів із високим рівнем професійних знань, умінь, навичок і мобільності, виховання соціально активних членів суспільства, формування в них наукового світосприйняття, творчого мислення, кращих людських якостей, національної свідомості» [5].

Чисельні розвідки і сучасна педагогічна освіта визначають таку організацію навчання, виховання й розвитку творчої активності, позитивної мотивації, яка прагне отримання творчого продукту інтелектуальної діяльності та самостійного створення нового. Студент у ній – один із головних суб'єктів або головних дійових осіб співпраці й педагогічної фасилітації (сприяння) [3].

Тож виникла необхідність змінити умови, форми та механізми навчання й виховання. Із цієї точки зору актуалізується звернення до такого явища у педагогіці та психології, як фасилітація (від англ. to

facilitate – допомагати, полегшувати, сприяти), до якого вперше звертається у положенні гуманістичної концепції навчання К. Роджерс.

А першочергове завдання фасилітатора – донести до слухача те, що головна мета їх навчання – здатність до інтенсивного та усвідомленого пошуку знань, тобто особистісні зміни, що набувають сенсу на сучасному етапі фахової підготовки майбутніх педагогів.

Під педагогічною фасилітацією розуміють посилення продуктивності освіти (навчання, виховання) та розвиток суб'єкта професійно-педагогічного процесу засобом особливого стилю спілкування особистості й педагога [6, с. 24].

Над розробкою концепції педагогічної фасилітації працювали Р. Дімухамедова, І. Жижина, Є. Зеєр, К. Роджерс та ін. Сутність фасилітації як технології полягає в самоактуалізації педагога засобами забезпечення провідної ролі діяльності, розвитку свідомості, незалежності, свободі вибору в відтворенні нових знань та особистісно-професійному рості. Визначений алгоритм керівництва дій викладача і слухача: фасилітація дії, пошуку предмета пізнання, пошуку метода діяльності, реалізації процесу, рефлексії [7, с. 80].

Педагогічна фасилітація має цілий ряд вимог як до процесу навчання, так і до особистості викладача, особливо до його вміння будувати взаємовідносини зі слухачами. Сутність педагогічної фасилітації полягає у тому, щоби подолати традиційні підходи та перейти до активного, гнучкого, креативного процесу викладання.

Отже, педагогічна фасилітація – це більш високий рівень навчання, який відповідає сучасним вимогам. При цьому викладач-фасилітатор повинен використовувати не догматичні прийоми, а ті з них, які спонукають творчому засвоєнню необхідної інформації. Все це разом дозволяє створити умови для підвищення активності слухачів, оптимізує процес розвитку професіоналізму.

Із огляду на те, що педагогічна взаємодія повністю залежить від рівня професіоналізму викладача, «важливою є функцією фасилітації, яка полягає у створенні умов для розвитку професіоналізму суб'єктів педагогічної діяльності на засадах творчої педагогіки, чи «психологічної педагогіки», а також допомога в налаштуванні сприйняття інформації з поліпшення педагогічної взаємодії між її суб'єктами [3, с. 67].

Таким чином, сучасний педагог у процесі фахової підготовки студентів педагогічного ВНЗ має виконувати роль педагога-фасилітатора. Така позиція актуалізує звернення до особистісно орієнтованого навчання й дозволяє виокремити наступні ознаки:

- особистість виступає системоутворювальним чинником освітнього процесу;
- викладач і студент є повноправними суб'єктами процесу навчання;
- провідними мотивами є саморозвиток і самореалізація [2].

Широке використання в педагогічній теорії та практиці термінів «самоврядування», «саморозвиток», «власна активність», «самоосвіта» засвідчує втілення в освітній процес принципу людиноцентризму, що є однією з важливих умов становлення майбутніх фахівців. Усі ці терміни об'єднують те, що сам суб'єкт ініціює й організовує процес свого навчання, освіти й розвитку, тобто студент із самого початку освітнього процесу є суб'єктом пізнання.

Такі ідеї висвітлено у науково-педагогічних працях І. Беха, Л. Виготського, О. Дубасенюк, В. Євдокимова, Г. Пономарьової, К. Роджерса, С. Сисоєвої, І. Якиманської та ін. Автори наголошують на підтримці суб'єктів освітнього простору.

Аналіз навчальних програм і методичних розробок викладачів вищої школи засвідчує, що найчастіше викладач ставить за мету домогтися, щоб студенти зрозуміли, засвоїли зміст навчального матеріалу, отримали певні знання й навчилися їх застосовувати. Типова мета занять: вивчення й закріплення матеріалу, систематизація його, складання повідомлень із вивченої теми. Подібна мета не сприяє встановленню педагогічної фасилітації, тому що багато завдань розраховані на розвиток конвергентного мислення. Дивергентне мислення, що характеризується набагато більшою свободою, практично не розвивається на таких заняттях. А майбутнім фахівцям доводиться вирішувати проблемні питання, із якими вони зустрінуться в реальному житті, які, на відміну від навчальних завдань, не мають правильних однозначних рішень [2].

Професійна підготовка майбутніх педагогів початкової ланки освіти (учителів початкових класів та вихователів ДНЗ) супроводжується вивченням лінгводидактичних дисциплін, у процесі викладання яких педагог може інтегрувати можливості певних курсів («Сучасна українська мова», «Дитяча література», «Лінгводидактика», методики навчання та виховання тощо), плануючи діяльність студентів у русло творчого пошуку, рішення креативного розв'язання певних задач.

Із цією метою сучасний педагог-фасилітатор має приділяти значну увагу оновленню змісту навчально-методичного забезпечення, продумувати завдання для студентів таким чином, щоб майбутні фахівці виконували роль дослідника, відшукувати безліч підходів до вирішення навчальних завдань, гнучко реагувати на запити сьогоденних практик.

Важливого значення під час організації фасилітаційного простору набуває процес інтегрування можливостей навчальних дисциплін у поєднанні із практично-орієнтованим навчальним матеріалом, а також набутим досвідом студентів, що потребує оновлення змісту методичного інструментарію, зокрема, розробки методичних рекомендації та настанов для викладачів і студентів із визначенням шляхів оптимізації, форм і методів процесу викладання.

Це докорінно змінює функції викладача: з інформатора він перетворюється на організатора, консультанта й провідного наукового

керівника в пізнавальній діяльності студентів, а, отже, педагога-фасилітатора.

Таким чином, виникає необхідність перегляду методичного змісту лекцій як важливого компонента когнітивної складової студентів. Із метою втілення поставленого завдання, зазвичай, проводяться лекції з елементами евристичної бесіди, повідомлень, які підготували студенти, де розкривали основні положення теми, конкретизували знання, закріплювали вміння й навички. У процесі обговорення певних питань під час бесід намагалися з'ясувати, уточнити, розширити позицію студентів щодо почутого, активізуючи мисленнєву діяльність студентів під час лекцій-бесід, що сприяє подальшому розвитку їх. Таким чином, студенти стають співтворцями освітнього процесу, до їхніх думок дослухаються й дають право на існування. Отже, студенти перебувають в активній позиції, при цьому долаються бар'єри спілкування.

У той же час доцільно використовувати традиційно побудовані лекції та лекції з використанням мульти-медіа продукту (мультимедійні презентації, відео лекції, мультимедійні дошки, буктрейлери). Аналіз педагогічної діяльності показує, що заняття, які не супроводжуються мовленнєвою активністю студентів, не реалізують повністю навчально-виховні можливості. Активізація мовної культури педагога і студентів потрібна з метою розвитку вербальної креативності під час фахової підготовки. Уміння логічно висловлювати думки, орієнтувати мовлення на однолітків, обґрунтовувати свій доказ гарантують високий рівень опанування матеріалу та активізують навчальну діяльність, що засвідчує творчий етап розвитку студентів.

Під час такого виду діяльності у майбутніх педагогів формуються навички самоосвіти, студенти вчаться установлювати зв'язки в новому матеріалі з уже відомим, між фактичними, емпіричними й теоретичними положеннями, науковими закономірностями, удосконалювати інтелектуальні вміння: доходити висновків, з'ясувати міжпредметні зв'язки, розвивати інтуїцію, гнучкість мислення.

Проведення деяких лекцій передбачало суб'єкт-суб'єктний діалог, проблемність лекційного матеріалу. Одним із засобів активізації дослідно-пізнавальної діяльності студентів є застосування трафаретів лекцій, що уможливорює спрямування студентів на свідоме сприйняття матеріалу й допомагають в оволодінні дидактичними системами та освітніми технологіями, які орієнтовані на розвиток креативних здібностей особистості студента, його творчу самореалізацію. Таким чином, формується досвід фахової діяльності в процесі навчання, а студент із пасивного «поглинача готового» знання перетворюється на активного суб'єкта пізнання.

У той же час вимагає переоцінки й переосмислення й сама методика проведення семінарських та практичних занять, а також зміни їх сутності та спрямованості. Для цього слід згадати про різні режими інтелектуальної діяльності, які характеризуються різним ступенем

сприяння або несприяння: слухання в здебільшого є стомлювальним і несприятливим; говоріння в умовах навчання є скоріше сприятливим, ніж несприятливим, оскільки в процесі говоріння студент напружений і зібраний, зосереджений і не відчуваєплину часу; самостійне поглиблене й уважне читання є сприятливим; письмо й висловлення власної думки, критичної і аналітичної оцінки прочитаного, а не механічного переписування текстів, або конспектування під диктовку, є найбільш сприятливим; і, нарешті, найсприятливішим є самостійний пошук й розробка нового проекту.

Отже, серед значної кількості засобів навчання, що відомі на сучасному етапі, потрібно вдало обирати такі, що будуть спрямовувати навчально-пізнавальну діяльність студентів на взаємний креативно-творчий акт викладача й студента, створять можливість самооцінювання, самоаналізу в навчанні й будуть сприяти перетворенню його на творчу, креативно мислячу особистість. Разом із тим у студентів формується методична культура майбутнього вчителя. Результатом такої роботи є те, що студенти стають новаторами-технологами.

Доцільно завершувати заняття однією з поширених форм усної рефлексії – усним промовлянням за схемою: «На занятті я: дізнався...; навчився...; зрозумів...» тощо. Така форма роботи призвичаює студентів до рефлексивного слухання матеріалу, до свідомого оволодіння новим, виробляє навички стійкої мотивації.

Аналіз проведених занять показав, що на перших двох лекціях студенти переважно пасивно записували зміст лекції, не займалися її структуруванням, деякі навіть не розуміли, як робиться опорна схема, кластер, ментальна карта (доводилося пояснювати їм це додатково), а рефлексивний аналіз власної навчальної діяльності викликав у них негативне ставлення. Деякі студенти навіть відмовлялися писати рефлексивний аналіз своєї роботи на лекції, зважаючи на те, що вони раніше цим ніколи не займалися, але вже після другої лекції картина стала помітно змінюватися.

Отже, головна фасилітаційна функція сучасного викладача полягає у перегляді змістового наповнення навчального матеріалу дисциплін, який повинен бути сконструйований так, щоб у процесі оволодіння навчальним матеріалом розвивалися креативні здібності студента, формувалася стійка професійна мотивація, здатність до самооцінки, рефлексії власної діяльності. Практика засвідчує, що важливого значення при цьому набуває процес інтегрування можливостей навчальних дисциплін у поєднанні із практично-орієнтованим навчальним матеріалом, а також набутиим досвідом студентів.

Список використаної літератури

1. Бех І. Д. Становлення професіонала в сучасних соціальних умовах / І. Д. Бех // Педагогіка толерантності. – 2001. – № 3–4. – С. 157–162.
2. Зеер Э. Ф. Личностно-развивающие технологии начального

професійного образования : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Э. Ф. Зеер. – М. : Академия, 2010. – 176 с. **3. Левченко О. О.** Людиноцентризм Карла Роджерса як концепція гуманістичної професійної підготовки майбутніх викладачів психології / О. О. Левченко // Освіта на Луганщині. – 2010. – № 2(33). – С. 66–71, 178. **4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/ua//about-ministry/normative/> Національна Доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К. : Шкільний світ, 2001. – С. 9. **5. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: Монографія** / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн... Н. Г. Ничкало та ін.; За ред. В. Г. Кременя; АПН України. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К. : Наук. думка, 2003. – 852 с. **6. Психологія.** Словарь / Под ред А.В.Петровского, М.Ярошевского ред.-составитель Л. А. Карпенко. – 2-е изд., расширенное, испр. и доп. – Ростов-на-Дону: «ФЕНИКС», 1998. – 494 с. **7. Рябков А. М.** Фасилітація в професійному освітанні / А. М. Рябков // Педагогіка. – 2008. – № 1. – С. 78–82.

Полякова І. В. Деякі аспекти фасилітаційної функції викладача у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів при вивченні лінгводидактичних дисциплін

У статті розглянуто деякі аспекти фасилітаційної функції викладача у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів при вивченні лінгводидактичних дисциплін, що відбувається при суб'єктній взаємодії «викладач-студент». Зосереджено увагу на інтеграційних можливостях дисциплін у процесі налагодження педагогічної фасилітації.

Ключові слова: професійна підготовка, фасилітація, педагогічна фасилітація, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, міждисциплінарна інтеграція, майбутні педагоги початкової ланки освіти.

Полякова И. В. Некоторые аспекты фасилитационной функции преподавателя в процессе профессиональной подготовки будущих педагогов при изучении лингводидактических дисциплин

В статье рассмотрены некоторые аспекты фасилитационной функции преподавателя в процессе профессиональной подготовки будущих педагогов при изучении лингводидактических дисциплин, что происходит при условии субъектного взаимодействия «преподаватель-студент». Внимание сосредоточено на интеграционных возможностях дисциплин в процессе налаживания педагогической фасилитации.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, фасилитация, педагогическая фасилитация, субъект-субъектное взаимодействие, междисциплинарная интеграция, будущие педагоги начального звена образования.

Polyakova I. Some Aspects of Facilitation Function of Teacher are in the Process of Professional Preparation of Future Teachers at Study of the Lingvodidactics Disciplines

In this article are providing some aspects of fasyilitation function teacher's during process of future teachers in the study subjects lingvodidactic's disciplines that occurs when the subject of interaction "teacher-student". When teaching facilitation refers enhance the performance of education and professional development of subject teaching process means a special personality and communication style teacher. It were uncovered forms and mechanisms in teacher training colleges of teacher positions facilitation. The modern teacher must performs the role of teacher-facilitator in the professional training of students of pedagogical universities. The teacher-facilitator must use methods not dogmatic, and those that encourage creative assimilation of information. This position is updating the reference to personality oriented education. The main fasyilitation function of modern teacher is browsing the semantic content of the training material sciences, which should be designed so that the process of mastering the educational material developing creative abilities of students, formed a steady professional motivation, capacity for self reflection of their own activities. The practice is showing that process of integration possibilities disciplines combined with practically-oriented training material and lessons learned students gets important.

Key words: training, facilitation, teacher-facilitation, subject-subject interaction, interdisciplinary integration, future teachers of primary level education.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Рассказова О. І.

УДК 378.011.3–051:54

С. В. Роман

**ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ
ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХІМІЇ ДО ФОРМУВАННЯ
ЕКОЛОГО-ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ШКОЛЯРІВ**

Питання якості вищої педагогічної освіти, готовності майбутніх учителів до життєдіяльності й педагогічної праці у відкритому суспільстві, демократичному й полікультурному за своєю сутністю, порушують проблеми проектування відкритих педагогічних систем, які здатні ефективно діяти в динамічних умовах за наявності різноманітних